

4 Havo en *Der Untergang*

De leerlingen uit 4Hq van het Petrus Canisius College in Alkmaar hoefden niet lang na te denken over het voorstel. 'Natuurlijk gaan we mee naar *Der Untergang*. En na drie uur in de bioscoop hadden ze duidelijke meningen over de film.

Hun algemene indruk varieerde van indrukwekkend, realistisch, interessant tot mooi.

Simone (15) zei het zo:

'In het begin vond ik de film wat langdradig, maar later werd het beter. Er zaten heftige stukjes in. Het is wel mooi dat je echt in de film zit. Je bent bijna bang om met de mensen in de bunker mee te leven.'

Christiaan (17) vond 'dat de film een oorlogsgevoel opriep. Je voelde de spanning die er was'.

Ook Nicky (15) vond de film in het begin soms moeilijk te volgen, maar: 'Hij is zo knap gemaakt dat je je helemaal inleeft. Aan het eind van de film moest je gewoon de knop weer omschakelen om wel te beseffen dat die mensen slecht waren.'

Op mijn vraag naar de meest indrukwekkende scène(s) reageerden de meeste leerlingen als Esther K.

(15): 'dat die moeder (Magda Goebbels) haar eigen kinderen vermoordde! Dat was zo echt en afschuwelijk'. Simone (15): 'ze was zo bezeten van het nationaal-socialisme dat ze niet wilde dat haar kinderen zouden opgroeien in een wereld zonder dat systeem. Dus dan maar liever dood. Dat je dat je kinderen aan-doet!'

Kathelijne (18) voegt daar nog aan toe: 'Ik wist niet dat er ook kinderen meevochten in het leger. Ook de vele zelfmoorden van Hitler aanhangers vond ik zeer opvallend.'

Sanne (17) vond het deel waarin Hitler en zijn vrouw afscheid nemen van de anderen in de bunker en daarna zelfmoord plegen veel indruk maken.

Alle leerlingen zouden leeftijdgenoten aanraden om te film te gaan zien, zeker als je belangstelling hebt voor de Tweede Wereldoorlog. 'Maar dan is het wel aan te raden', zoals Maxime (17) zei: 'dat je op school voorbereid wordt. Nu zit je in het begin met zoveel namen en gezichten die je helemaal niet kunt thuisbrengen. Dat maakt zeker het begin van de film verwarrend'.

Jelle (17) was van mening dat de film zelf beter met een introductie van de hoofdpersonen kon beginnen: 'Op het einde van de film vertellen ze toch ook hoe het later afliep met ze?'

Huub (49): 'Dat laatste is een belangrijke tip voor collega's die *Der Untergang* willen gaan bekijken met leerlingen. Die voorbereiding op school, en dan met name het introduceren van allerlei nazi-kopstukken die in de bunker zaten, had ik ze niet gegeven. De verschillende personages, uniformen, militairen en burgers ('die NSDAP-vrouw') behoeven wel enige toelichting, zodat leerlingen sneller vertrouwd zijn met alle spelers in de film.

Kan ik *Der Untergang* tijdens de geschiedenisles gebruiken? En zo ja welke passages kies ik dan? Hoewel de film het zonder twijfel verdient om in zijn geheel gezien te worden, is dat om bekende redenen niet realistisch. Lukt het dan om die beklemmende ondergangssfeer weer te geven met behulp van enkele korte fragmenten? Bij *Saving Private Ryan* en bij *Enemy at the Gates* kun je duidelijk afgebakende fragmenten gebruiken om een beeld op te roepen van de invasie in Normandië of van de Russische oorlogstactiek in Stalingrad. Beide elementen nemen in elke bespreking over het verloop van de Tweede Wereldoorlog een belangrijke plaats in. Dat ligt moeilijker bij dit thema. Hoeveel tijd

besteed je normaal gesproken in je lessen aan de laatste dagen van Hitler in Berlijn?

Ik zou een tweetal elementen uit de film willen benadrukken en kies de volgende fragmenten om dat te verbeelden. Dit zal zeker voldoende gespreksstof opleveren.

1. *De mens Hitler*

De angst voor het menselijke gezicht van Hitler is ongegrond. Hitler is een monsterlijk mens: zachtaardig voor zijn trouwe aanhangers, maar spijkerhard voor 'ongehoorzame' ondergeschikten. Zo eist hij dat Goering en Himmler, 'die verraders' onmiddellijk tegen de muur gezeet worden en sterven, als duidelijk wordt dat ze op eigen houtje en tegen zijn wil in handelen. Hij is volstrekt onmenselijk als het gaat om het lijden van zijn eigen volk. Als Speer of een van zijn generaals aandringt om rekening te houden met de eigen bevolking reageert hij onbewogen op hun pleidooi: 'Als je de oorlog verliest maakt het niet uit dat het volk mee ten onder gaat' en 'Ik kan er geen traan om laten omdat het (volk) niet anders verdient ...' Zijn ingenomenheid met de uitgevoerde 'Endlösung der Judenfrage' versterkt dit monsterlijke beeld van Hitler.

2. *De gevolgen van blind fanatisme en indoctrinatie*

De eerder genoemde passage van een eerst wanhopige en daarna ijsskoude Magda Goebbels maakt de blinde volgzzaamheid en totale afhankelijkheid van een leider en zijn ideologie op een zeer dramatische wijze inzichtelijk. Ook de beelden waarin Hitlerjeugd-kinderen zich vol overgave dood vechten voor de verdediging van Berlijn en hun Führer sluiten pijnlijk goed aan bij dit gegeven.

Huub Oattes